

การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์

กรุงเทพมหานคร*

DEVELOPMENT OF RELIGIOUS SUCCESSOR MANAGEMENT OF SANGHA IN BANGKOK METROPOLIS

พระมหามานูญ ปริญญาดโณ (พรมจินดา)

Phramaha Manoon Parinyadho (Phomjinda)

วัดเทวราชกุญชรวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

Wat Thewarat Kunchorn Worawihan, Bangkok

Corresponding Author E-mail: manoonphomjinda2568@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล และ 3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูปหรือคน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร พบว่า คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการเข้มแข็ง วัดและศูนย์กลางการศึกษาภาค มีศักยภาพด้านทรัพยากรและการสนับสนุน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และปัญหาหลัก 6 ประการ ได้แก่ จำนวนศาสนทายาทลดลง ปัญหาด้านการศึกษา ขาดงบประมาณไม่เพียงพอ คุณภาพและพฤติกรรมของศาสนทายาทบางส่วน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ยังไม่ทั่วถึง และข้อจำกัดการบริหารภายในคณะสงฆ์ 2. องค์ประกอบในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล การพัฒนาศาสนทายาทที่มีประสิทธิผลมุ่งเน้น 3 ด้านหลัก คือ 1. การศึกษา (บูรณาการความรู้ทางธรรมและศาสตร์สมัยใหม่) 2. การอบรม (ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และภาวะผู้นำ) และ 3. การพัฒนา (เสริมสร้างศรัทธา ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรม) และ 3. กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล 4 ด้าน คือ 1. การสร้างศาสนทายาทให้มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา 2. การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการศาสนทายาทให้มีประสิทธิผล 3. ต้นแบบองค์กรศาสนทายาทแห่งการเรียนรู้ และ 4. ความพร้อมและศักยภาพในด้านทรัพยากรการพัฒนาศาสนทายาท เพื่อให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสมควรยกระดับสู่การมี “แผนแม่บท” ที่ชัดเจนมีระบบติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ: การพัฒนาประสิทธิผล; การบริหารจัดการ; ศาสนทายาทของคณะสงฆ์

*Received August 31, 2025; Revised September 17, 2025; Accepted September 24, 2025

Abstract

The objectives of this research article were: 1. To study the current conditions problems, and obstacles in the management of heirs of Buddhism of the Sangha in Bangkok 2. To examine the components for developing effective management of the heirs of Buddhism of the Bangkok Sangha and 3. To investigate the processes for developing effective management of the heirs of Buddhism of the Bangkok Sangha. This is a qualitative study, collecting data from 25 key informants and 9 participants in focus group discussions selected through purposive sampling. The data were analyzed using descriptive interpretation.

The results of the research were found: 1. Current conditions, problems, and obstacles: The Bangkok Sangha had a strong organizational structure with numerous monasteries and educational centers, sufficient resources and supportive capacity. It was also able to utilize modern technology in disseminating Buddhism. However, six major problems were identified: the declining number of religious successors, educational challenges, insufficient budget, issues in quality and behavior of some religious successors, limited reach of dissemination and internal administrative constraints. 2. Components of effective management development; effective development of religious successors emphasized three main aspects; 1. Education integrating Buddhist knowledge with modern sciences, 2. Training cultivating morality, ethics, and leadership and 3). Development strengthening faith, life skills and the use of technology for Dhamma dissemination 3. Processes of effective management development. Four processes were identified, 1. Building religious successors with stability in Buddhism 2. Enhancing management processes to be more effective 3. Establishing religious successors organizations as learning models and 4. Ensuring readiness and capacity in resource development to achieve this. The Bangkok Sangha should establish a clear Master Plan implement monitoring and evaluation systems.

Keywords: Effectiveness Development; Management; Religious Heirs the Sangha

บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนประเทศไทย ดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ นำโดยพระโสมณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดียเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ นับถึงปัจจุบันมีเวลายาวนานถึง 2566 ปี แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา นับว่าความเจริญรุ่งเรืองเกิดจากพระสงฆ์ศาสนทายาทที่มีความรู้ ความสามารถรู้หลักพระธรรมวินัยคำสอนของพระพุทธศาสนาตลอดจนคุณสมบัติอื่น ๆ (วิเชียร ขาบุตรบุณทริก, 2535) มีศีลจารวัตร ที่สามารถโน้มน้าวจูงใจคนให้เกิดความเลื่อมใส ความเชื่อ ความศรัทธา และสัจธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการทำหน้าที่ของศาสนทายาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับชาวพุทธ ด้วยพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และทั้งที่เป็นมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย คือ มุ่งปรารถนาจะสร้างประโยชน์อันสูงสุดแก่มหาชนทั้งหลาย (วิมพา. (ไทย) 4/32/30) ความเป็นมาของศาสนทายาท เริ่มต้นจากการบรรพชาของสามเณรราหุล และคำว่าสามเณร เป็นคำไทยที่มาจากภาษาบาลี ตามหลักบาลีไวยากรณ์ว่า สมณสสุ อปจจิ

สามเณร (หลง สมบุญ, 2546) แปลว่า เหล่ากอแห่งสมณะ ชื่อว่าสามเณร ซึ่งเป็นผู้สืบเชื้อสายของพระภิกษุ ในกรณีที่พระภิกษุนั้นลาสิกขาหรือมรณภาพไปสามเณรก็จะทำหน้าที่หลักสำคัญในการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนา สามเณรถือว่าเป็นบรรพชิตในพุทธศาสนาถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางอย่าง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 1547) พระพุทธองค์ทรงกำหนด ฐานะในทางพระพุทธศาสนาไว้ 2 ประการ คือ คณฤชและวิปัสสนาธุระ 1. คณฤช ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียน ปริยัติธรรมภาคทฤษฎี การท่องบ่นสาธยายตำรา คัมภีร์ พระสัทธรรมคำสอนของพระสัมมา สัมพุทธเจ้าในปัจจุบันสถาบันการคณะสงฆ์จัดให้มีการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) 2. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การศึกษา ศาสนาภาคปฏิบัติ ผูกมัดขัดเกลากิเลสให้จิตใจเข้าถึงความบริสุทธิ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ได้มี เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างมาก พระสงฆ์ต้องใช้เทคโนโลยีให้เป็น ประโยชน์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้หลายช่องทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานการบริหาร จัดการอย่างฉับไวและทันต่อเหตุการณ์ การประชาสัมพันธ์อบรมธรรมะ การอบรมเยาวชนต้องใช้สื่อการสอน ให้น่าสนใจและเข้าใจง่ายจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เข้าค่ายคุณธรรม อบรมสามเณรภาคฤดูร้อน บ้าง เป็นต้น (พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ, 2547)

สภาพปัญหาเมื่อเวลาล่วงเลยมาถึงยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกาภิวัตน์ ยุคของสังคมแห่งการสื่อสาร ยุคของการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่น่าเป็นห่วงในปัจจุบัน คือ วิกฤตของพระพุทธศาสนาด้านศาสนทายาท หลาย ท่านอาจมองไม่เห็นวิกฤตเพราะยังมีกุลบุตรบวชในพระพุทธศาสนาปีละหลายแสนรูปและคนไทยส่วนใหญ่มักยัง ได้รับการรับรองว่านับถือพระพุทธศาสนาตามเอกสาร ในทะเบียนราษฎร วัดวาอารามอยู่เจริญมั่นคงและ รุ่งเรืองอยู่ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปกว่าปรากฏการณ์ผิวเผินที่เห็นภายนอกเช่นนี้ก็แทบจะกล่าวได้ว่าพุทธธรรม เป็นส่วนเกินของวิถีชีวิตของคนพุทธไทยและ สังคมไทยเพราะลัทธิวิทยาศาสตร์นิยมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับ ชีวิตและสังคมมากขึ้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546) อันมีผลต่อการดำรงตนของศาสนทายาทโดยเฉพาะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความรู้ความสามารถของศาสนทายาท ยังมีจุดอ่อน จุดทวนหัวอยู่มากใน สภาพการณ์ของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน นับว่าเป็น สัญญาณบ่งบอกถึงวิกฤตหรือภัยเงียบ สำหรับพระพุทธศาสนาอันเนื่องจากการขาดคุณลักษณะที่ เหมาะสมกับการเป็นศาสนทายาท การขาดความรู้ ในหลักธรรมคำสอน ขาดวินัย ขาดการเอาใจใส่ให้ ความสำคัญในเรื่องวัตรปฏิบัติอันเป็นต้นเหตุในการที่จะ สร้างความเชื่อ ความศรัทธา กอปรกับใน ปัจจุบันจำนวนของศาสนทายาทกำลังลดระดับลงอย่างมากอีกทั้งยัง ขาดการเรียนรู้ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธและ การเผยแผ่ด้วยแล้วยิ่งทำให้ศาสนทายาท มีความอ่อนแอได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545) ดังนั้น การให้การศึกษแก่ศาสนทายาทโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็น พระอุปัชฌาย์ ครูสอน หากขาดแนวทางการปฏิบัติไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ขาดศักยภาพการในการถ่ายทอด ไม่แตกฉานในเนื้อหาของธรรมะ จำหัวข้อธรรมไม่แม่นยำ ไม่แตกในการใช้ภาษาไม่มีปฏิภาณไหวพริบขาด ประสบการณ์ ถือว่า เป็นจุดอ่อนของพระนักเผยแผ่พระศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่หลายอย่าง ซึ่งปัญหาเหล่านี้กำลังรอคอยการแก้ไขปัญหาจากพระสงฆ์เพื่อการ เพื่อเป็นฐานข้อมูลนำไปบริหารจัดการให้เป็น ระบบมีความมาตรฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะมีประสิทธิภาพแก่ศาสนทายาท ในส่วนของ ศาสนทายาทในกรุงเทพมหานครจากบทสัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ในฐานะ รองแม่กองบาลีสนามหลวง เปิดเผยว่า ขณะนี้ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เริ่มมีอุปสรรค เยาวชนที่เข้ามาบวชมีจำนวนน้อย ส่งผลต่อการขาดแคลนสามเณรผู้เป็นหน่อเนื้อแห่งสมณะ กำลังกักต้อน อนาคตพระพุทธศาสนาในไทยอย่างไม่ต้องสงสัย รวมถึงภาครัฐมีนโยบายการศึกษาภาคบังคับออกไปถึง มัธยมศึกษาตอนต้น จึงคาดว่าอีก 20-30 ปีนี้สามเณรคงแทบจะไม่มีเหลือ ขณะที่การศึกษาภาครัฐเองก็เกิด

ปัญหามากมาย นักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งนักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก ดังนั้น คณะสงฆ์กับกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ควรร่วมมือกันในการแก้ไข ปัญหาอย่างจริงจัง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ไม่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งเด็ก ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ เข้ามาเรียนในระบบการศึกษาสงฆ์ ยิ่งดีกว่าปล่อยให้ เกิดปัญหาสังคมตามมาไม่หยุดหย่อน ขณะที่กระบวนการจัดการเรียนการสอนบาลีต้องปรับใหม่ ด้วยการสร้าง เทคนิคใหม่ๆ ในการสอนเพื่อให้บทเรียนเข้าใจง่าย ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องช่วยสอนก็จะทำให้ผู้เรียนตื่นตา ตื่นใจมากขึ้น อาจจะลดการท่องหลักสูตรบาลีให้น้อยลงหันมาเรียนแบบ Active Learning ซึ่งเป็นกระบวนการ เรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียน เชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้นให้ท่องบาลีหรือแปลบาลี ที่สำคัญรัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร เนื่องจากในสถานการณ์ของสังคมไทยกำลัง มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบการเมืองการปกครองอย่างก้าวกระโดดและเพื่อเป็น การศึกษารูปแบบการพัฒนาให้ศาสนทายาทที่เป็นสามเณรได้มีโอกาส ศึกษาเล่าเรียนในทางที่เหมาะสมตาม หลักพระธรรมวินัย ได้รับการพัฒนาจิต พัฒนาปัญญาและพัฒนา สังคม ได้รับการอบรมบ่มนิสัยตามครรลอง แห่งพระพุทธศาสนา นำองค์ความรู้ไปพัฒนา พุทธศาสนิกชนและตลอดจนเป็นผู้ที่มีจิตอาสาในการพัฒนาชีวิต และสังคม มีจิตสาธารณะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างความเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาต่อพุทธบริษัทและ ศาสนิกชนอื่นที่พบเห็น พร้อมทั้งจะอยู่ในสมณเพศอย่างยั่งยืนภายใต้ร่มเงาพระพุทธศาสนาและสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาได้อย่างมีคุณภาพ พระสังฆาธิการในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการบริหารองค์กร สงฆ์ที่เข้มแข็งได้น้อมนำไปปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านพระธรรมวินัย ด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนา และ ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เพื่อเป็นบรรทัดฐานทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป จากการวิเคราะห์ ปัญหาข้างต้น พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาท ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร การวางแผนยังไม่ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย การสรรหาและการคัดเลือกศาสนทายาทคัดเลือกจากการแนะนำโดยโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือจากพระสอนศีลธรรม ยังขาดการคัดเลือกผู้ที่มีความพร้อมและศรัทธา ทั้งการรักษาให้ศาสนทายาทอยู่ในพระศาสนาทำได้ยาก เนื่องจากอยู่ในช่วงวัยที่เรียกว่าเยาวชน ส่งผลให้ จำนวนศาสนทายาทลดลงอย่างต่อเนื่อง เพิ่มขึ้นจำนวนน้อย และที่มีอยู่ก็ลดลงตามลำดับเพื่อการพัฒนา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ด้วยเห็นความสำคัญว่าหากมีการ บริหารจัดการศาสนทายาทด้วยกระบวนการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม โดยใช้หลักพุทธธรรมเข้ามา ประยุกต์ในการบริหารจัดการจะสามารถบริหารจัดการศาสนทายาทให้มีประสิทธิภาพ และเป็นศาสนทายาทที่มี คุณภาพ พร้อมทั้งจะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ให้เกิดประสิทธิผล

3. เพื่อนำเสนอกระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน (Key Informants) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร จากนั้นจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันและสนับสนุนแนวทางดังกล่าว โดยรูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาจากเอกสาร หนังสือ เช่น พระไตรปิฎก งานวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัยเช่น ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการออกแบบและประเมินระบบบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพฯ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 2 กลุ่มด้วยกัน คือ 1. ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ 2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 รูป 2. กลุ่มพระภิกษุ สามเณร ศาสนทายาทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 รูป 3. กลุ่มนักวิชาการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 รูปหรือคน และ 4. กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ(Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มเฉพาะ มีการคัดเลือกแบบเจาะจงที่เป็นตัวแทนในการสนทนากลุ่มเฉพาะประกอบไปด้วย คณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางศาสนา จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและ ลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ส่วนขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร 2. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ 3. สร้างเครื่องมือ และนำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข 4. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และ 5. นำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และได้มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่

ปริญญาดุษฎีนิพนธ์ 2. หาความเที่ยงตรง (CVI) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปริญญาดุษฎีนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 รูปหรือคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความ อนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์
2. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็นโดยขอ อนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์
4. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร พบว่า คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการเข้มแข็ง วัดและศูนย์กลางการศึกษามาก มีศักยภาพด้านทรัพยากรและการสนับสนุน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และปัญหาหลัก 6 ประการ ได้แก่ จำนวนศาสนทายาทลดลง ปัญหาทางการศึกษา งบประมาณไม่เพียงพอ คุณภาพและพฤติกรรมของศาสนทายาทบางส่วน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ยังไม่ทั่วถึง และข้อจำกัดการบริหารภายในคณะสงฆ์ อุปสรรคสำคัญคือการขาดการวางแผนยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ ข้อจำกัดงบประมาณ ภาพลักษณ์ด้านลบของศาสนทายาทบางรูป รวมทั้งผลกระทบจากค่านิยมทางโลก ทำให้การบวชแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามยังมีโอกาสสำคัญในการพัฒนา ทั้งจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างเครือข่ายกับภาคการศึกษาและองค์กรพุทธ ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่ทันสมัย

2. องค์ประกอบการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. ด้านการศึกษา การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพโดยเน้นการสร้างความรู้ทั้งด้านวิชาการและธรรมะ รายละเอียดประกอบด้วย หลักสูตรทางศาสนา การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมตามวัย และระดับความรู้ ครอบคลุมการศึกษาพระไตรปิฎก หลักธรรมวินัย และประวัติศาสตร์พุทธศาสนา การศึกษาเชิงปฏิบัติส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ เช่น การสวดมนต์ การเจริญสมาธิ การปฏิบัติธรรมประจำวัน การฝึกการจัดกิจกรรมทางศาสนา การพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skills) การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการ

สื่อสารที่เหมาะสมการสร้างควมรับผิดชอบต่องานและชุมชน 2. ด้านการอบรม การอบรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นผู้นำของศาสนทายาทรายละเอียดประกอบด้วย การอบรมคุณธรรมและจริยธรรม การฝึกอบรมด้านคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความอดทน การปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมพุทธศาสนา การอบรมผู้นำศาสนาและเยาวชน การฝึกทักษะการเป็นผู้นำในชุมชนและวัด การสร้างศักยภาพในการจัดกิจกรรมสาธารณะและเผยแผ่ธรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop/Retreat) กิจกรรมค่ายอบรม ปฏิบัติธรรม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาและสถานการณ์จริง 3. ด้านการพัฒนาศาสนทายาท เป็นการสร้างศาสนทายาทให้มีความมั่นคง ทั้งด้านความรู้ ความศรัทธา และความสามารถในการทำงานศาสนา รายละเอียดประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงในศรัทธา การสร้างความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน การเสริมสร้างความผูกพันกับวัด ชุมชน และพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพและทักษะ การเสริมทักษะด้านการสอน การปกครอง การบริหารจัดการวัด การฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรม การสนับสนุนด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม การจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมการสนับสนุนด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และบุคลากร

3. การนำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นการพัฒนาหลายมิติเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและเกิดประสิทธิผล ได้แก่ 1. การสร้างศาสนทายาทให้มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา การมีศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น 2. การยกระดับกระบวนการการบริหารจัดการ ศาสนทายาทให้มีประสิทธิผล มีเป้าหมายของการบริหารจัดการศาสนทายาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาศาสนทายาทที่มีคุณภาพทั้งในด้านจิตใจและสติปัญญา 3. ต้นแบบองค์กรศาสนทายาทแห่งการเรียนรู้ องค์กรหรือศูนย์กลางที่มีระบบสนับสนุนการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างครบวงจร สำหรับเยาวชนและผู้มีใจสืบทอดพระพุทธศาสนา 4. มีความพร้อมและศักยภาพในด้านทรัพยากรการพัฒนาศาสนทายาท พระสงฆ์ที่มีความรู้และทักษะการพัฒนาทรัพยากรทางปัญญาและองค์ความรู้ของศาสนทายาทสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศาสนทายาท คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่พัฒนาอย่างมีระบบในหลายมิติ ทั้งในระดับเจ้าอาวาส วัด เจ้าคณะเขต และความร่วมมือกับภาคการศึกษา และชุมชนเมือง แม้จะมีโครงสร้างที่ชัดเจน แต่ยังขาดความเป็นเอกภาพในระดับเมือง การบริหารยังคงกระจายอำนาจตามพื้นที่ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาการบริหารลักษณะนี้สะท้อนถึงการเป็น “Decentralized Spiritual Leadership” ซึ่งมีจุดแข็งเรื่องความยืดหยุ่น แต่ขาดกลไกกลางในการประสานงานเชิงยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวรภพ คุณสมปโน (2566) เรื่อง การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีมีวิธีการดังนี้ด้านการฝึกอบรมจัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรตั้งแต่พรรษา 1 ถึงพรรษา 5 ด้านการศึกษาวางแนวทางการศึกษา กระบวนการศึกษาแนวพุทธศาสน์พระปริยัติธรรมการศึกษาเล่าเรียนนักธรรมบาลี ด้านการพัฒนาได้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาพระภิกษุให้ครอบคลุมทั้งผู้บริหารครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาไตรสิกขา คือ ศีลด้านพระวินัย ศีล 227 ข้อ สมาธิความตั้งมั่นแห่งจิตเป็นวิธีการฝึกพัฒนาจิตใจปัญญาเป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีจึงต้องนำกระบวนการ การฝึกอบรมการศึกษา การพัฒนาตามไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ได้แก่ด้านการฝึกอบรม ต้องมีแผนงานแต่ละขั้นตอนของกระบวนการด้านการศึกษา ส่งเสริม

การศึกษาความรู้มีแบบอย่างแบบแผนแบบฉบับหล่อหลอมการพัฒนา พัฒนาความรู้ฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กรเป็นต้น มีคุณลักษณะ 5 ด้านดังนี้ 1. บุคลิกภาพควรมีบุคลิกที่เหมาะสมกับการเข้ามาบรรพชาเป็นพระภิกษุเสขียวัตรทำให้เกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สงบ สบาย สง่างาม แก่ผู้ที่มาพบเห็น 2. วิชาการมีความรอบรู้พุทธประวัติ พระธรรมวินัย 3. ทักษะมีความเชี่ยวชาญทักษะการด้านการสื่อสาร 4. เจตคติที่ดี มีความปรารถนาที่ดีมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ 5. ด้านความคิดสร้างสรรค์ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดปัญญา

2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล อภิปรายผลได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครมีลักษณะ “กึ่งบูรณาการ” โดยมีกระบวนการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล แต่ยังขาดความเป็นระบบร่วม (Systemic Integration) ระหว่างวัด เขต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคณะสงฆ์บางพื้นที่มีการจัดทำแผนพัฒนาศาสนทายาทร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น โรงเรียน อบต. หรือศูนย์อบรมเยาวชน แต่มักเป็นลักษณะแผนระยะสั้น และขาดการเชื่อมโยงระดับ “มหานคร” กระบวนการวางแผนที่ไม่มีทิศทางร่วมระดับบน (Top-down) ประกอบกับความไม่แน่นอนของทรัพยากร อาจทำให้กระบวนการบริหารจัดการขาดเสถียรภาพ จำเป็นต้องมี “แผนแม่บทการพัฒนาศาสนทายาทกรุงเทพมหานคร” ที่สอดคล้องทั้งระดับคณะสงฆ์และภาครัฐ รูปแบบการดำเนินงานโดยมากเป็นโครงการระยะสั้น เช่น ค่ายธรรมะ บรรพชาภาคฤดูร้อน การเรียนธรรมศึกษา ซึ่งพระสงฆ์มักเป็นผู้นำหลักในการดำเนินกิจกรรม แม้กระบวนการดำเนินงานมีความตั้งใจและศรัทธา แต่หากไม่มีการพัฒนาให้เป็น กิจกรรมต่อเนื่องหรือเป็นหลักสูตร (Program-based) จะไม่สามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นศาสนทายาทในระยะยาวได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทวี วิสารโท (2560) เรื่อง การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบ เถรวาท พบว่า ปัจจุบันพระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไปกว่าร้อยละ 15 คาดว่าน่าจะ มีสาเหตุหลักมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ สังคมอุตสาหกรรมและการเรียนรู้ต่างจากในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม จาก ครอบครัวที่เคยมี บุตรหลายคนก็ลดเหลือเพียงครอบครัวละ 1-2 คน พ่อแม่ก็ไม่นิยมส่งลูกชายให้เข้า บวชเรียนเหมือนแต่ก่อน เพราะการแข่งขันทางสังคมที่สูงขึ้นและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เช่น หากบวชเป็นพระแล้วใครจะหาเลี้ยงครอบครัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท (2566) เรื่อง การพัฒนาศาสนทายาทเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีวัดธรรมมงคลเถาบุญนนทวิหาร กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. ศาสนทายาทมีปริมาณน้อยลง ขาดความเชื่อมั่นและไม่กล้าแสดงออก ขาดภาวะความเป็นผู้นำ ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายในชีวิตได้ขาดความกระตือรือร้น มีสิ่งรบกวนจากภายนอกมากเกินไปจนความจำเริญ ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รายวิชาเรียน ส่งผลให้สามเณรไม่มีเวลาในการฝึกหัดพัฒนาตนในด้านอื่น ๆ โดยมีสภาพปัญหาเชิงโครงสร้าง 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศาสนทายาทเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา คือ หลักผละ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ใช้หลักธรรมภาวนา 4 เป็นผลลัพธ์ ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยมีหลักไตรสิกขาเป็นเครื่องบ่งชี้ 3. กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาโดยพุทธสันติวิธี พบว่า ICP Process ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1. Inspiration (การสร้างแรงบันดาลใจ) 2. Collaboration (การปฏิบัติร่วมกัน) 3. Production (การสร้างสรรค้นำเสนอ)โดยมีการพัฒนา 6 ด้านประกอบ ด้านทักษะชีวิต ด้านแรงจูงใจและเป้าหมายในชีวิต ด้านสันติภายใน ด้านพุทธสันติวิธี ด้านการสื่อสาร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการเป็นศาสนทายาทต้นแบบ

3. กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล ผลการอภิปรายผลได้ว่าการบริหารจัดการ การมีโครงสร้างแนวคิดชัดเจน ทำให้สามารถออกแบบกระบวนการพัฒนาอย่างมีระบบ เป็นข้อได้เปรียบในการขับเคลื่อนจากระดับนโยบายสู่การปฏิบัติจริง

อย่างไรก็ตาม ควรมีการเชื่อมโยงโมเดลกับบริบทของเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ที่มีความซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการนำไปใช้จริง ทั้งที่เป็นกลยุทธ์การยกระดับประสิทธิภาพในการดำเนินงานยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพเชิงองค์รวมของผู้ดำเนินการซึ่งถือเป็น “จุดเปลี่ยนสำคัญ” ที่ทำให้การบริหารศาสนทายาทไม่ใช่เพียงงานกิจกรรม แต่เป็นระบบที่มีเป้าหมายระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวัชรอินทวงศ์ (สกล อินทวิโส) (2556) เรื่อง ศึกษาประสิทธิผลของการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเวฬุวันวิทยา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนเวฬุวันวิทยา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการเรียนการสอน ด้านใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี และด้านการวัดและ ประเมินผล และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรประสิทธิภาพของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเวฬุวันวิทยา

สรุปผลการวิจัยและองค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร

สภาพ ปัญหาและอุปสรรค

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
-มีโครงสร้างการบริหารที่ดี -ด้านทรัพยากรบุคคลเต็มกำลัง -มีระบบการศึกษาและเผยแพร่ธรรมได้สะดวก -สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการบริหารจัดการ -บุคลากรที่มีคุณภาพและศรัทธาแรงกล้า	-ความท้าทายจากสภาพสังคมเมือง งบประมาณจำกัด -บุคลากรในการพัฒนาศาสนทายาทมีอายุมาก -ความซ้ำซ้อนของบทบาทและการตัดสินใจล่าช้า -ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ไม่มีการควบคุมติดตาม	-ทรัพยากรและสนับสนุนการพัฒนาศาสนทายาท -การสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคม -การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	-ด้านบุคลากร ขาดแคลนพระสงฆ์รุ่นใหม่ -โครงสร้างการบริหารมีความซับซ้อน -สภาพสังคมเมืองหลวงมีการแข่งขันสูง -อิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่

องค์ประกอบในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล

การศึกษา	การอบรม	การพัฒนา
-หลักสูตรการศึกษาและฝึกอบรม -การศึกษาเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม -ทักษะการบริหารและการจัดการศึกษา -การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือการศึกษา	-การอบรมเยาวชนให้มีความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม -การอบรมทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต -การอบรมช่วยให้เยาวชนเข้าใจหลักธรรมคำสอน -การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	-การพัฒนาการสืบทอดพระพุทธศาสนา -การพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม -การพัฒนาศาสนทายาทมุ่งเน้นการผสมผสาน -การพัฒนาสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิผล

การสร้างศาสนทายาทให้มั่นคง	การยกระดับการบริหารจัดการ ศาสนทายาทให้มีประสิทธิภาพ	ต้นแบบองค์กรศาสนทายาทแห่งการเรียนรู้	ความพร้อมและศักยภาพในด้านทรัพยากรของศาสนทายาท
-ด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการประพฤติปฏิบัติ -ลักษณะคุณสมบัติของศาสนทายาทที่มั่นคง -มีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง -ความสำคัญของการมีศาสนทายาทที่มีคุณภาพ	-การพัฒนาศาสนทายาทที่มีคุณภาพ -กระบวนการจัดการให้มีประสิทธิภาพ กำหนดเป้าหมาย -จัดทำแผนปฏิบัติการทั้งระยะสั้นและระยะยาว -ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	-วิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน -สร้างต้นแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต -สร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน -การประเมินและพัฒนาคุณภาพ	-ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี -ทรัพยากรด้านการเงินและงบประมาณ -ทรัพยากรด้านความรู้และองค์ความรู้ -ทรัพยากรบุคคล -ทรัพยากรด้านเครือข่ายความร่วมมือ

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร จากการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร จุดแข็งของการบริหารจัดการศาสนทายาท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร คือ มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ รองรับการพัฒนามีประสิทธิภาพ และมีบุคลากรคุณภาพและศรัทธาแรงกล้า เป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา จุดอ่อนของการบริหารจัดการศาสนทายาท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร คือ โครงสร้างการบริหารซับซ้อนและไม่ยืดหยุ่น ทำให้การขับเคลื่อนบางด้านล่าช้า ศรัทธาของบุคลากรบางส่วนลดลง ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาศาสนทายาท โอกาสในการพัฒนาศาสนทายาท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร คือ ความตื่นตัวของสังคมต่อคุณค่าทางศีลธรรมและจิตใจ ทำให้ศาสนทายาทมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมคุณธรรม เอกลักษณ์และความเป็นศูนย์กลางของกรุงเทพมหานคร ช่วยให้การเผยแผ่และพัฒนาศาสนทายาทสามารถขยายผลได้กว้างและรวดเร็ว อุปสรรคในการพัฒนาศาสนทายาท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร คือ สังคมเมืองที่เร่งรีบและเต็มไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ ทำให้เยาวชนห่างเหินจากกิจกรรมทางศาสนา การขาดความร่วมมือที่เป็นเอกภาพระหว่างวัด สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการด้านลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ ส่งผลต่อศรัทธาของสังคมและความเชื่อมั่นของเยาวชน

2. องค์ประกอบการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การศึกษาและฝึกอบรมศาสนทายาท องค์ประกอบการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ถือว่าการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างศาสนทายาทให้มีคุณภาพและมั่นคงในระยะยาว การศึกษาและฝึกอบรมไม่ได้เน้นเพียงการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิต เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถปฏิบัติและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง รวมถึงการเป็นผู้นำและตัวอย่างที่ดีในสังคม หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการจัดทำ หลักสูตรการศึกษาและฝึกอบรมที่เหมาะสม ซึ่งครอบคลุมทั้งความรู้ด้านศาสนาและการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การบริหารจัดการ การสื่อสาร การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับชุมชน การฝึกอบรมถูกออกแบบให้เกิด การเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง ทำให้ศาสนทายาทสามารถเข้าใจหลักธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือทางการศึกษา ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างระบบการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง โดยสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่าง วัด ชุมชน และสถาบันการศึกษา เครือข่ายเหล่านี้ช่วยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทรัพยากร และประสบการณ์ ทำให้ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน การอบรมศาสนทายาทถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญของศาสนทายาทให้มั่นคงและมีคุณภาพสูงสุด การอบรมไม่เพียงแต่เน้นให้ศาสนทายาทมีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมุ่งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม และความศรัทธา เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถประพฤติปฏิบัติหลักธรรมได้อย่างถูกต้อง และนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม หนึ่งในแนวทางสำคัญของการอบรม คือการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างวัด โรงเรียน สถาบันการศึกษา และสังคม เครือข่ายเหล่านี้ทำให้การอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะศาสนทายาทจะได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการฝึกปฏิบัติจริง การสร้าง

เครือข่ายยังช่วยให้ศาสนทายาทเกิดความเข้าใจในบทบาทของตนเองต่อชุมชนและสังคม ตลอดจนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การอบรมถูกออกแบบให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกิจกรรมที่เหมาะสมกับศาสนทายาท โดยเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง และพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศาสนทายาทเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพครบทั้งด้าน คุณธรรม ความรู้ และทักษะชีวิต ซึ่งการพัฒนานี้มีหลายมิติสำคัญ มิติแรกคือ การพัฒนาหลักสูตรและการอบรม ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน หลักสูตรเหล่านี้ถูกออกแบบเพื่อให้ศาสนทายาทสามารถเรียนรู้และประยุกต์หลักธรรมในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังเสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการรับมือกับความท้าทายของสังคมยุคใหม่ มิติที่สองคือ การพัฒนาทักษะการบริหารและการจัดการ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างผู้นำศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ผู้นำเหล่านี้จะสามารถจัดการกิจกรรม การอบรม และโครงการต่าง ๆ ภายในวัด ชุมชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มิติที่สามคือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เครือข่ายนี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง เพราะการเรียนรู้และการพัฒนาจะเกิดผลสูงสุดเมื่อศาสนทายาทได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งด้านความรู้ ทรัพยากร และการปฏิบัติจริง การพัฒนาศาสนทายาทจึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็น กลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติจริง การบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถเติบโตเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน

3. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การสร้างศาสนทายาทให้มั่นคงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งพัฒนาคุณสมบัติของศาสนทายาทให้ครบถ้วน ทั้งด้าน ศรัทธา คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้สามารถสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การพัฒนาศาสนทายาทเน้น การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนมีความสามารถในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นระดับตนเอง ชุมชน หรือสังคม การบ่มเพาะศาสนทายาทจึงไม่ใช่เพียงการสอนความรู้ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็น การสร้างพื้นฐานให้เยาวชนสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม มีคุณธรรม และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล อีกทั้งการพัฒนาศาสนทายาทให้มั่นคงยังเน้น ความต่อเนื่องและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน การอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ ถูกออกแบบให้เข้ากับ ความสนใจ พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมของวัยรุ่นใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยแนวทางดังกล่าว ศาสนทายาทจึงไม่เพียงเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา แต่ยังเป็น ผู้นำเยาวชนที่มีคุณธรรม สามารถสร้างสรรค์สังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชนและสังคมโดยรวม การบ่มเพาะเช่นนี้จึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างศาสนทายาทที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต การยกระดับการบริหารจัดการศาสนทายาท การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร การพัฒนาศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ครอบคลุมทั้ง ด้านคุณธรรม เช่น ศรัทธา จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ด้านความรู้ ทั้งความเข้าใจในพระธรรมคำสอนและความรู้สมัยใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทสังคม ด้านทักษะชีวิตและการบริหารจัดการ เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถปฏิบัติภารกิจทางศาสนาและเป็นผู้นำในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนและการดำเนินงาน จัดทำแผนปฏิบัติการระยะสั้น เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและตอบสนองความต้องการทันทีของศาสนทายาท จัดทำ

แผนปฏิบัติการระยะยาว เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาศาสนทายาทอย่างเป็นระบบและยั่งยืน แผนการดำเนินงานรวมทั้ง การพัฒนาหลักสูตร การอบรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการประเมินผล เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามเป้าหมาย การประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมีระบบ ติดตามผล และประเมินคุณภาพ ของ ศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง ใช้ผลการประเมินเป็นฐานในการปรับปรุงหลักสูตรและ กระบวนการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและความต้องการของเยาวชน สร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพ สามารถ สืบทอดพระพุทธศาสนาและผู้นำทางศีลธรรม ในชุมชนและสังคมและต้นแบบ องค์การศาสนทายาทแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้ศาสนทายาท พัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้ง ด้านคุณธรรม ความรู้ และทักษะชีวิต จัดให้มีกิจกรรมและหลักสูตรหลากหลาย ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกช่วงวัย และเชื่อมโยงความรู้ด้านพระพุทธศาสนากับทักษะการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน การสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ส่งเสริมให้ศาสนทายาท มีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคมรอบข้าง ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและโครงการ จิตอาสา การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วย เชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับบริบทสังคมจริง ทำให้การพัฒนาศาสนทายาท ไม่อยู่ในกรอบวัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม การประเมินและ พัฒนาคุณภาพองค์กร มีระบบ ติดตามและประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบความต่อเนื่องของการ เรียนรู้และประสิทธิภาพของกิจกรรม สร้างองค์การศาสนทายาทที่เป็น ต้นแบบแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาศาสนทายาทให้มี ความพร้อม ความรู้ และคุณธรรม สามารถสืบทอดพระพุทธศาสนา และมีส่วนร่วมใน การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ความพร้อมและศักยภาพด้านทรัพยากรถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ศาสนทายาทให้มีคุณภาพและสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะด้าน เครือข่ายความร่วมมือ การ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาทคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ทรัพยากรด้านเครือข่ายความ ร่วมมือ ศาสนทายาทได้รับการสนับสนุนจาก เครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด สถาบันการศึกษา ชุมชน และ หน่วยงานต่าง ๆ เครือข่ายดังกล่าวช่วย สร้างระบบการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงการฝึกอบรมและการ พัฒนาศาสนทายาทกับบริบทสังคมจริง การมีเครือข่ายยังช่วย ระดมทรัพยากรและประสบการณ์ ให้ ศาสน ทายาทสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง บทบาทของเครือข่ายในการสนับสนุนการพัฒนา สนับสนุน กิจกรรมการเรียนรู้และอบรม ของศาสนทายาท ช่วยให้เกิด ความร่วมมือในการจัดโครงการและกิจกรรมทาง ศาสนา ที่หลากหลาย เสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ศาสนทายาทสามารถปฏิบัติ และถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ศาสนทายาทมี ทรัพยากรสนับสนุนครบถ้วน สามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การบริหารจัดการศาสนทายาท มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้ง ด้านความรู้ คุณธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สรุปได้ว่าการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะ สงฆ์กรุงเทพมหานครเน้นการพัฒนาคุณภาพศาสนทายาทครบทั้งด้านคุณธรรม ความรู้ และทักษะชีวิต ผ่าน การศึกษา อบรม การสร้างเครือข่าย และการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถสืบทอด พระพุทธศาสนาและมีบทบาทนำชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดทำ “แผนแม่บทการพัฒนาศาสนทายาทกรุงเทพมหานคร” คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครมีแผน แม่บทระดับนคร ที่ชัดเจนในเป้าหมาย ตัวชี้วัด และแผนงานหลัก (Flagship Programs) เป็นกรอบในการ ขับเคลื่อนงานศาสนทายาทให้ทุกเขตปกครองสงฆ์ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

2. การยกระดับ “ศูนย์การเรียนรู้ศาสนทายาท” สู่ระดับเขต สนับสนุนการจัดตั้งหรือยกระดับศูนย์ฝึกอบรมศาสนทายาท/เยาวชนในแต่ละเขต ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แบบถาวร จัดทำหลักสูตรอบรมที่เหมาะสมกับวัย ใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่ดึงดูดใจเยาวชน

3. การพัฒนา “ระบบการจัดการความรู้ (KM)” เพื่อสนับสนุนการจัดการศาสนทายาท สร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้ กิจกรรมดีเด่น แบบฝึกอบรม คู่มือการดำเนินงานที่สามารถใช้ได้ทุกวัด ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัด และเขตปกครอง

4. การพัฒนา “ระบบติดตามและประเมินผล” ที่สามารถวัดผลกระทบระยะยาว ออกแบบเครื่องมือวัดผลที่สามารถติดตามพฤติกรรม ความเปลี่ยนแปลงทางคุณธรรมของศาสนทายาทได้ ใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ เช่น แอปพลิเคชัน, แบบสอบถามออนไลน์

5. สร้าง “กลไกความร่วมมือแบบพหุภาคี” อย่างเป็นทางการ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างคณะสงฆ์ – สำนักงานเขต – สถานศึกษา – ภาคเอกชน – ภาคประชาสังคม มีบทบาทร่วมวางแผน สนับสนุนทรัพยากร และขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้ง “คณะทำงานศาสนทายาท” ประจำเขตปกครองคณะสงฆ์ แต่งตั้งคณะสงฆ์ที่มีความสนใจร่วมกับฆราวาสจิตอาสาและผู้แทนสถานศึกษาในพื้นที่ มีหน้าที่จัดทำแผนงาน กำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานศาสนทายาทในแต่ละเขต

2. พัฒนา “หลักสูตรศาสนทายาทแบบบูรณาการ” ตามช่วงวัย ออกแบบหลักสูตรกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก ป.4-ม.6 และวัยรุ่น เช่น ศีลธรรมผ่านกิจกรรม, สื่อสร้างแรงบันดาลใจ, กิจกรรมบ่มเพาะผู้นำเยาวชน

3. สร้างเครือข่าย “พระพี่เลี้ยงศาสนทายาท” คัดเลือกพระสงฆ์ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร การจัดการกิจกรรม และจิตวิทยาวัยรุ่น จัดอบรมและมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมและพี่เลี้ยงให้เยาวชนในแต่ละเขต

4. จัดระบบติดตามผลแบบรายไตรมาส ใช้แบบรายงานสรุปกิจกรรมและแบบประเมินเยาวชนก่อน-หลัง เข้าร่วมกิจกรรม จัดประชุมประจำไตรมาสเพื่อถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัดในแต่ละเขต สามารถติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจและอุปสรรคของเยาวชนในการเข้าร่วมเป็นศาสนทายาท” ศึกษาแนวโน้ม พฤติกรรม และปัจจัยด้านจิตวิทยา-สังคม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของศาสนทายาท เน้นการเก็บข้อมูลจากเยาวชนโดยตรงในหลากหลายพื้นที่

2. ศึกษา รูปแบบ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” ต่อความสำเร็จของศาสนทายาท วิจัยเปรียบเทียบวัดที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น กับวัดที่ยังมีข้อจำกัด วิเคราะห์บทบาทของผู้ปกครอง โรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรเครือข่าย

3. วิจัยการใช้ “เทคโนโลยีดิจิทัล” ในการบริหารจัดการศาสนทายาท ศึกษาความเป็นไปได้ของการนำ AI, แอปพลิเคชัน, แพลตฟอร์มออนไลน์ มาสนับสนุนงานบริหารและกิจกรรม เก็บข้อมูลจากทั้งฝ่ายพระสงฆ์ ผู้ดูแลกิจกรรม และกลุ่มเยาวชน

4. พัฒนาและทดสอบ “ตัวชี้วัดประสิทธิผล” ของการบริหารจัดการศาสนทายาท ออกแบบตัวชี้วัดที่ครอบคลุมมิติเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น ความรู้คุณธรรม ความมั่นคงทางศีลธรรม ทดลองใช้ในวัดนาร่อง และปรับปรุงให้เหมาะสมกับการใช้ในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

- ปวีณา อุดมสถาผล และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2566). การพัฒนาศาสนทายาทเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีวัดธรรมมงคลเถาบุญนนทวิหารกรุงเทพมหานคร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(7), 2963-2977.
- พระครูวัชรอินทวงศ์ (สกล อินทวิโส) (2556). (ศึกษาประสิทธิผลของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเวฬุวันวิทยา ตำบลหนองไผ่ อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด). (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ. (2547). วิชาการเทศนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). กัณฑ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท สี่อตะวัน จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 15-24.
- พระวรภาพ คุณสมปนโน. (2566). การพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(4), 259-270.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิเชียร ชาบุตรบุญตรีก. (2535). พุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2547) รายงานผลการดำเนินงานกองทุนปลูกรากแก้วศาสนทายาท. กรุงเทพฯ: ร่มธรรมการพิมพ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2551). พระวินัยและข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- หลง สมบุญ. (2546) พจนานุกรมมคธ-ไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

